प्रथमः पाठः

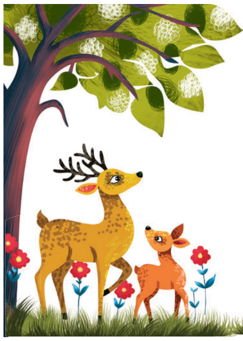

१ अहं नमामि

अहं नमामि मातरम्
गुरुं नमामि सादरम् ॥१॥

स्वयं पठामि सर्वदा
प्रियं वदामि सर्वदा ॥२॥

हितं करोमि सर्वदा
शुभं करोमि सर्वदा ॥३॥

हरिं नमामि सादरम्
गुरुं नमामि सादरम् ॥४॥

चलामि नीति-सत्पथे
हरामि मातृभू-व्यथाम् ॥५॥

दधामि साधुताव्रतम्
सृजामि कीर्तिसत्कथाम् ॥६॥

प्रभुं जपामि सादरम्
अहं नमामि मातरम् ॥७॥

© NCERT not to be republished

वयं शब्दार्थान् जानीमः

शब्दः	अर्थः	हिन्दी	English	मातृभाषया अर्थं लिखत
अहम्	अहम्	मैं	I	
नमामि	प्रणमामि	नमन करता हूँ	I Bow / I Salute	
मातरम्	अम्बाम्	माता को	To the mother	
सादरम्	आदरसहितम्	आदर के साथ	Respectfully	
वदामि	कथयामि	बोलता हूँ/ बोलती हूँ	I Speak	
सर्वदा	सदा	सदैव	Always	
जपामि	जपं करोमि	जप करता हूँ/ करती हूँ	I Chant	
नीति-सत्पथे	नीतियुक्तसत्यमार्गे	नीति के सच्चे रास्ते पर	On the path of ethics and truth	
हरामि	दूरं करोमि	हरण करता हूँ/ करती हूँ	I take away	
मातृभू-व्यथाम्	मातृभूमेः पीडाम्	मातृभूमि की व्यथा को	The pain of the motherland	
दधामि	धरामि	धारण करता हूँ/ करती हूँ	I hold	

© NCERT not to be republished

साधुताव्रतम्	सज्जनताव्रतम्	सज्जनता के व्रत को	The vow of goodness	
सृजामि	सर्जनं करोमि	रचना करता हूँ/ करती हूँ	I Create	
कीर्तिसत्कथाम्	सुगाथाम्	यश की सच्ची कहानी को	The true story of glory	
चलामि	गच्छामि	चलता हूँ /चलती हूँ	I walk	
प्रभुम्	ईश्वरम्	प्रभु को	To God	
गुरुम्	शिक्षकम्	गुरु को	To teacher	
स्वयम्	आत्मा	अपने आप	Self	
पठामि	पठनं करोमि	पढ़ता हूँ/ पढ़ती हूँ	I read	
प्रियम्	मनोहारि	प्रिय	Pleasant	

अत्र इदम् अवधेयम्

पुरुषाः त्रयः भवन्ति— प्रथमपुरुषः मध्यमपुरुषः उत्तमपुरुषः च।

पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुषः	सः नमति	तौ नमतः	ते नमन्ति
मध्यमपुरुषः	त्वं नमसि	युवां नमथः	यूयं नमथ
उत्तमपुरुषः	अहं नमामि	आवां नमावः	वयं नमामः

प्रथमपुरुष— एकवचने सः / सा / भवान् / भवती / कोऽपि पदार्थः (पुं., स्त्री., नपु.) इत्यादयः कर्तारो भवन्ति। तदनुसारेण तस्य (द्वि. व., बहु. व.) अपि भवति।

अस्मिन् पाठे लट् लकारे उत्तमपुरुषस्य एकवचनस्य प्रयोगः अस्ति।

© NCERT not to be republished

वयम् अभ्यासं कुर्मः

१. कविताया: निम्नलिखितासु पङ्क्तिषु रिक्तस्थानानि पूरयत—

यथा— हरामि मातृभू-व्यथाम्।

क. गुरुं...................... सादरम्।

ख. हितं करोमि .... ।

ग. .... नीति-सत्पथे।

घ. दधामि ....व्रतम्।

ङ. .... कीर्तिसत्कथाम्।

२. एकशब्देन उत्तरं लिखत—

यथा—प्रश्नः अहं कां नमामि?

उत्तरम् मातरम्

क. किं करोमि सर्वदा?

ख. अहं प्रभुं कथं जपामि?

ग. अहं कां हरामि?

घ. अहं किं दधामि?

ङ. अहं कां सृजामि?

३. प्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखत—

यथा—प्रश्नः त्वं किं दधासि?

उत्तरम् अहं साधुताव्रतम् दधामि।

क. त्वं नित्यं कां नमसि?

ख. त्वं स्वयं किं किं करोषि?

ग. त्वं कस्याः व्यथां हरसि?

घ. त्वं किं धरसि?

ङ. त्वं कां सृजसि?

© NCERT not to be republished

क्रियाकलापः

१. रिक्तस्थानानि पूरयित्वा वाक्यानि रचयत—

यथा— अहं चित्रं सृजामि।

क. वयं ....।

ख. .... वदामि।

ग. अहं ....।

घ. .... चलामः।

ङ. त्वं ....।

२. एतैः क्रियापदैः वाक्यानि रचयत।

नमामि चलामि

पठामि सृजामि

जपामि करोमि

३. शिक्षकेण बालकैः सह सस्वरगानाय प्रयासः करणीयः।

© NCERT not to be republished